

Jan Maciej Korabinsky i jego mapa żupy spiskiej

Jan Maciej Korabinsky / Johann Matthias Korabinsky (1740–1811) należy do najwybitniejszych geografów Królestwa Węgier i pionierów geografii statystycznej. Pochodził z Preszowa, gdzie zdobył wykształcenie gimnazjalne. W trakcie pobytu w Niemczech uczęszczał na wykłady z teologii, filozofii, nauk przyrodniczych i historii na uniwersytecie w Rinteln (Dolna Saksonia). Po powrocie zatrudnił się w Bratysławie u księgarza i drukarza J.M. Landerera jako redaktor. Następnie kierował „Gazetą Bratysławską” („Pressburger Zeitung”), na łamach której m.in. już pod koniec XVIII w. omawiano kwestię języka literackiego Słowaków. Później założył własne wydawnictwo i księgarnię. Był wszechstronnym autorem, zajmował się też dydaktyką. Wydał podręcznik języka węgierskiego dla Niemców, poradnik czytania Biblii i liczb, podręcznik dla dzieci, który w zabawnej formie miał ułatwiać naukę języka niemieckiego, węgierskiego i słowackiego. Głównie jednak zajmował się krajoznawstwem i geografiami. Jego najwybitniejszym dziełem jest *Geograficzno-historyczny i towarowy leksykon Królestwa Węgier* (*Geographisch-historisches und Produkten Lexikon von Ungarn*). Leksykon ukazał się w 1786 r. w Bratysławie dzięki finansowemu wsparciu m.in. hrabiego Franciszka Szécsényego. Podjął próbę ukazania w nim całościowego obrazu kraju, podstawowych danych topograficznych, demograficznych, etnicznych, polityczno-administracyjnych, ekonomicznych i kulturowo-historycznych dotyczących wszystkich miejscowości w Królestwie Węgier, których nazwy uporządkował alfabetycznie. Charakterystyczne dla tej epoki jest podawanie w przypadku każdej wsi, miasta, czy miasteczka także nazwy miejscowej w językach, w jakich funkcjonowała (na przykład obok obecnej nazwy miejscowości Abrahámovce na Spiszu także Abrahamdorf, Abrahamfalwa, Abrahamowce).

Inną cenną pracą Jana Macieja Korabinskiego jest *Kieszonkowy atlas Królestwa Węgier* (*Atlas Regni Hungariae Portatilis*) wydany w 1804 r. w Wiedniu. Opatrzony jest niemieckim podtytułem *Neue und vollständige Darstellung des Königreichs Ungarns auf LX Tafeln in Taschenformat*. Był to drugi od czasów Colloreda (1689) atlas Królestwa Węgier. Składa się z 60 kart z mapami. W rozdziale wstępnym cytuje przysłowie „Kto chce swą ojczyznę miłować, musi ją też znać”. Przysłowie to było główną inspiracją do wydania atlasu. Za mapami przeglądowymi Królestwa Węgier (bez Siedmiogrodu) umieszczono ponumerowane mapy poszczególnych żup. Skale na mapach podane są w milach niemieckich. Nie są jednak jednorodne

i brak przy nich siatki geograficznej. Mapa żupy spiskiej z numerem XXXV ma wymiary 10,5 cm x 17,5 cm. Jako jedyna nie ma skali. W oparciu o dane Korabinskiego wykonał ją rytownik Samuel Czetter (1765–1819) rodem z Węgier, żyjący i pracujący w Wiedniu. Tworząc ją autor korzystał ze starszych map Spisza Jakuba Kraya (1715), Samuela Mikoviniego (ok. 1740) i częściowych rysunków Jerzego Buchholza mł. (1717) uzupełniając je o nowe informacje i pomiary wysokości. Mapa ukazuje warunki przyrodniczo-geograficzne Spisza, położenie poszczególnych miejscowości, podstawową sieć dróg i stacje pocztowe. Zasadniczy tekst jest w języku niemieckim, jak również nazwy większości miejscowości, ale występują też węgierskie warianty nazw, a także słowackie toponimy. Teren przedstawiony jest jako pagórki, ale wyraźnie rysuje się tu linia Tatr. Jako najwyższy szczyt oznaczona jest Łomnica (Lomnitzer Spitze). Jego wysokość podano w sążniach – 1386 sążni na poziomie Morza Śródziemnego, co odpowiada 2628 metrom. Co ciekawe, różnica między faktyczną wysokością wynosi jedynie 2 metry. Północną granicę żupy spiskiej autor prowadzi nie wzdłuż granicznej rzeki Białki, ale po mniej wyrazistym toku Leśnicy, która płynie o kilka kilometrów dalej na zachód. W dolnej części mapy znajduje się umieszczony w okręgu zrezygnie wygrawerowany herb żupy spiskiej składający się z 4 herbów: odwrócony jednoząb wyrastający z trójwzgórza, z towarzyszącą mu gwiazdą – ród z Korytnego; kozica wyrastająca z trójwzgórza – ród z Wielkiej Łomnicy i Brezowicy; lilia – ród z Drawiec i lew z dwoma różami – ród Thurzonów. W środku herbu brakuje wizerunku niedźwiedzia – symbolu Małej vel Górnej żupy spiskiej (Prowincji 10 Spiskich Kopijników). O popularności atlasu Korabinskiego świadczy fakt, że wyszło jego drugie wydanie w 1817 r. w Bratysławie, 6 lat po śmierci autora.

Ivan Mrva

